

KRYSTYNA CHOJNOWSKA-LISKIEWICZ

Första kvinnan som ensam-seglade jorden runt – i år är det 30 år sedan.

FÖRSTA KVINNAN ENSAM RUNT JORDEN

Hon fick idén ett halvår innan förberedelserna startade. Ännu hade ingen kvinna seglat ensam jorden runt och Krystyna Chojnowska-Liskiewicz började fundera ut hur hon skulle kunna knipa titeln. Utan egna ekonomiska resurser och som medborgare bakom Järnridån var förutsättningarna små. Det löste sig bättre än hon kunnat drömma om.

TEXT OCH FOTO: ANDREA KOLLMANN

Hennes man bjuder på kaffe i lägenheten i en av Gdansks förorter innan han drar sig tillbaka till arbetsrummet. I vardagsrummet är ena väggen täckt av bokhyllor och förvaringskåp i rustik trätradition. På andra sidan hänger flera historiska små oljemålningar i slitna ramar och gamla foton. Krystyna, en numera 70-årig dam med brokig finblus på, har satt sig i soffan och vinkar att jag kan sätta mig bredvid. Håret är uppsatt med klämmor, lite rufsigt, som om hon bara kammat det hon ser i spegeln och inte där bak. Blicken är skarp och hon minns varenda etapp av resan för 30 år sedan.

Hon var visserligen en erfaren seglare. Men hon hade aldrig seglat ensam och aldrig varit ute på de stora haven. Hon lärde sig att navigera med sextant när hon kom ut på Atlanten. I mars 1976 gav hon sig iväg och startade från Las Palmas i nybyggda Mazurek, en långkölad Conrad 32 på nio och en halv meter. Resan skulle ta två år och tre veckor.

VILLE UNDVIKA ORKANER

Krystyna valde att segla västerut med de jämna och trygga passadvindarna. Det tog drygt två månader att nå Cristóbal vid Panamakanalens östliga infart. Då hade hon passat på att stanna på Barbados i några veckor. Från Panamakanalen seglade hon sedan i sex veckor utan att skifta segel en enda gång. Den jämna passadvinden ledde henne ända fram till Marquesasöarna. Hon tillbringade flera månader i Söderhavet, på Marquesas, Tahiti, Fidji.

Vi tittar i hennes bok på kartuppslaget och följer ruten med fingret. Hon berättar om varje plats hon stannat på. Fyra månader i Australien. Det var för att undvika orkansäsongen som hon stannade där så länge.

– Totalt stannade jag på 20–21 ställen, det var så

trevligt. Du förstår, efter kriget så var vi verkligen fattiga, vi hade ingenting, verkligen ingenting. Att göra en sådan här resa, till Australien, Tahiti, Sydafrika, det kändes helt otroligt – när du på oceanen kan segla i en vecka, två veckor, en månad och sedan är du långt här borta, säger hon och sveper med handen över Stilla havet.

– Det var som en dröm. Jag hade aldrig tänkt att jag skulle kunna resa så långt bort och så en tidig morgon ser jag plötsligt Australien från min båt. Jag sa till mig själv: ”Det är Australien.”

Hon skrattar lite och suckar drömmande vid minnet. Det måste ha känts som att få dra vinstloten när hela projektet verkligen blev av.

– Aldrig trodde jag att någon skulle ge mig pengar till en sådan resa, det var helt omöjligt för mig och min familj. Att vara ute under så lång tid, det var... rena nöjet.

VALDE ETT BÅTYRKE

Enda möjligheten att kunna genomföra världsomseglingen för Krystyna var med stöd från staten. Hon föddes i Warszawa men flyttade med familjen efter kriget till den lilla staden Ostroda i nordöstra Polen. Pappan hade suttit i koncentrationsläger och deras hem fanns inte kvar efter kriget. Familjen beslöt att starta om på annan ort. Deras nya hem låg nära de stora Masuriska sjöarna. Där började Krystyna att lära sig segla som sextonåring och fick genast blodad tand. Snart bestämde hon sig för ett yrke där hon för alltid skulle arbeta med båtar och havet: skeppsbyggnadsingenjör. Utbildningen fanns på Tekniska universitetet i Gdansk och i denna stad har hon blivit kvar sedan dess. Hon arbetade som konstruktör av lastfartyg på det stora varvet när idén om att bli första kvinna ensam runt →

KRYSZYNA CHOJNOWSKA- LISKIEWICZ

Född: 15 juli 1936

Familj: Maken
Waclaw och en
syster i Gdansk

Yrke: Skepps-
byggnadsingenjör.
Utbildad vid Tekniska
universitet i Gdansk.

Intressen: Segling
och båtklubben.
Älskar klassisk musik.
Tänkte en gång bli
pianist. Läser fantasy-
böcker.

Utmärkelser:

» Commander Cross
of Order of Polonia
Restituta (Polen) 1978

» Pris från utrikesde-
partementet (Polen)
1978

» Utmärkelse från
tjeckoslovakiska
kvinnornas fack-
föreningar
(Tjeckoslovakien) 1978

» Slocum Award
(USA) 1978

» Medaille d'Argent
de la Jeunesse et des
Sports (Frankrike) 1979

» Medlem i The
Explorers Club
sedan 1993.

BÅTEN

Namn: Mazurek

Typ: Conrad 32. Ritad
av maken Waclaw
Liskiewicz och byggd
i 1975 i Gdansk.

Längd: 9,51 m

Bredd: 2,70

Segelyta: 35 kvm

Motor: Volvo Penta

Från en månads semester
om året med seglingar i
Nordsjön och Östersjön till
två års ledighet för att se
hela världen. "Det är något
av det bästa jag gjort",
säger Krystyna.

jorden föddes, ungefär ett halvår innan planerna kunde sättas i verket. Eftersom FN hade utsett 1975 till internationellt kvinnoår tyckte polska båtförbundet att det var en god idé att stå för en del av kostnaderna för att få en polsk medborgare som första kvinna ensam runt jorden. Deras bidrag bestod i finansiering av båtbygget. Dessutom gick polska skeppsindustrin in och sponsrade projektet med utrustning och respengar.

– De betalade för båten, för utrustning, för allt, men det var inte så dyrt. Jag skulle vara borta i två år och fick med mig 5 000 dollar (motsvarande 150 000 – 180 000 kronor 2007, förf. anm.) att leva på och för hamnavgifter. På den tiden var det inte så kommersiellt. Jag behövde inte betala i Kapstaden eller Durban, Las Palmas eller Cristóbal. Bara i väldigt stora hamnar, som Sydney behövde jag betala hamnavgift. Det var inte så många som seglade då. Nu för tiden måste man betala för allt, det är dyrt.

EN SPECIELL FRIHET

Hennes man designade yachts och var också den som fick i uppdrag att rita Krystynas jordenrundbåt. Hon ville ha en båt som inte var för stor och med en segelyta som hon lätt kunde hantera. Båttypen bestämde ruten. Att ta vägen via Kap Horn och sydligare, blåsigare breddgrader var aldrig aktuellt. Storleken på färskvattentank och matlagring avgjorde också. Hon kunde helt enkelt inte segla för långa distanser åt gången.

Hur var det att vara ensam så länge?

– Det var inget problem för mig att vara ute 60 dagar i sträck med bara hav, hav, hav överallt, men det var inte så intressant. Jag var mest glad över att få resa. Varje dag tänkte jag att nu är jag en dag närmare målet. Och när jag kom tillbaka till Las Palmas var det ju förstås bra. Men ändå inte så bra. Bara där på havet, där är det frihet. Du kan göra vad du vill. Om du gör något fel, då är det ditt problem. Om du gör något rätt, likaså. Men det är en speciell sorts frihet. I normala livet har du alltid någon, men på havet har du ingen.

Hon pratade nästan varje dag i några minuter med någon via sin radio och kunde meddela sin familj att hon var okej. Två gånger fick hon besök av sin man.

– Han kom till Australien eftersom jag stannade där så länge, i fyra månader. Han stannade en månad. När jag ett år senare kom till Kapstaden besökte han mig igen, men denna gång endast i åtta timmar.

Maken hade flugit ner med ett gäng polska fiskare som skulle ersätta de han åkte tillbaka med några timmar senare.

FICK INGEN SÖMN

Hon visar magasinen med diabilder. De flesta bilderna visar vackra hamnar, turistmotiv från land. Var är alla dramatiska stormbilder? Krystyna berättar om ruten som om den i stort sett gått på räls. Här och där en liten storm, men inom normala marginaler som

Krystynas bok om sin historiska segling har idag högt andrahandsvärde och kan köpas på internetbokhandlar. På polska.

hon var förberedd på. Är det möjligt att segla på de stora världshaven utan en enda incident?

– Jag var i utkanten av en cyklon på Indiska oceanen men den fortsatte som tur var åt ett annat håll. Mellan Durban och Kapstaden seglade jag i 21 dagar. Jag hade stora problem eftersom vindroret gick sönder, varenda del var sönder, så jag fick styra själv. I 21 dagar. Det var det värsta och väldigt svårt. Jag kunde knappt sova eftersom det är så mycket trafik där. Nästan ingenting sov jag, bara en timma, två timmar, och så en timma igen. Strömmen ändrade riktning och gick ömsom med, ömsom mot vinden. Jag var tvungen att gå in i Kapstaden för att sova, inte för något annat, men för att sova.

Sedan fick hon plötsligt bråttom. I Kapstaden, med målet runt hörnet fick Krystyna reda på att hon hade en konkurrent om titeln. Naomi James hade redan passerat Kapstaden, fast åt andra hållet med en större och snabbare båt och betydligt längre söderut. Ingen →

Ingen hyllar Krystyna högre än barn-
domsstaden Ostroda. I år har de tryckt
en hjätekalender till hennes ära.

tid fanns att förlora. Krystyna hade tänkt stanna på Antillerna i Västindien men fick hoppa över det och segla det snabbaste hon kunde mot Las Palmas. Tur var väl det för endast några veckor senare kom Naomi James i mål.

BLEV ALDRIG ÖVERSATT

Det finns en uppsjö med böcker om folk som flyr vardagen till havs med familjen, om andra som tävlar jorden runt, eller som råkar ut för en katastrof till havs. En alldeles egen avdelning handlar om ensamseglare. Men Krystynas bok finns varken på svenska eller på engelska. Varför är det så?

– Jag tror det har politiska orsaker. Naomi James kom i mål ungefär sex veckor efter mig och det var inte så bra för engelsmännen. Dessutom kom jag från fel sida av Järnridån. Därför översattes min bok inte till engelska. Den finns på polska, bulgariska, ryska, slovakiska och tjeckiska.

Hon plockar fram böckerna i alla översättningar. Boken som Krystyna skrev om sin resa sålde i 100 000 exemplar bara på polska. För pengarna hon fick från bokförsäljningen köpte hon den båt som hon fortfa-

rande seglar med idag, en Dufour 2800. Både Krystyna och hennes man är fortfarande passionerade seglare och aktiva i sin båtklubb i Gdansk.

Drömmen om en långresa tillsammans med maken blev aldrig av. De hade varken de ekonomiska resurserna eller tiden. Semestern på en månad om året räckte inte till. Numera är de pensionärer och ägnar mycket tid till båten och båtklubben. Varje sommar seglar de i Nordsjön eller i Östersjön.

VÅRDAR HEDERSMEDBORGAREN

Idag minns inte många henne mer, hjälten som en gång fick fina utmärkelser. Bara i gamla hemstaden Ostroda vårdar man fortfarande stolt sin hedersmedborgare. I somras firade man lite extra med flera evenemang på grund av 30-årsjubileet. En kalender har tryckts till hennes ära och boken hon skrev gavs i juli ut i en ny utgåva med bättre bilder.

Förändrades du efter världsomseglingen?

– Ja, det tror jag. På en sådan här resa är det mycket arbete att göra. Men du har också mycket tid att tänka. Efteråt vet du att varje människa kan utträtta vad som helst om hon vill eller måste. Vad som helst. ★

RESRUTT

» 28 mars 1976

Start från Las Palmas på Kanarieöarn

» 12 juli

Passerar Panama-kanalen

» 26 augusti

Marquesasöarna.

» 10 september

Tahiti

» 10 december

1976–21 maj 1977

Sydney

» 17 september

1977

lämnar Australien från Darwin

» 15 november

Mauritius

» 12 december

Darwin i Sydafrika

» 21 januari–

3 februari

Kapstaden i Sydafrika

» 21 april 1978

Mål i Las Palmas på Kanarieöarna.